

KERTINĖ PARAŠTĖ

Tomis dienomis...

Ant sienos priešais darbo stalą kaba mažytė iškarpelė iš *New York Times* su 1990 m. vasario 18 d. data: „Lithuanian Aide Sees Secession This Year“, sako jos antraštė. Pranešama, kad pokalbyje su reporteriu Vilniuje Romualdas Ozolas pasisakė, tik jis, jog naujasis Lietuvos parlamentas, būsimas išrinktas tą šeštadienį, paskelbs Lietuvos prieškarinės nepriklausomybės atstatymą dar iki metų galo. „It will happen this year without question“, sako Ozolas. Ir kai tvarkau raštinę, jau beveik ketverius metus tą pageltusią popieriaus skiautėlę vis ir toliau palieku prilipdytą. Nes prisimenu, nors iki kovo vienuoliktos tebuvo likę trys savaitės, to nežinodama, šią žinutę iš laikraščio kirpau ir prieš akis ant sienos lipdžiau virpėdama. Tas dienas, tuos visus kelis Atgimimo metus tinka vadinti, amerikiečių poeto žodžiais, „a wild prayer of longing“.

Netrukus, nepaprastai šilta, saulėtą kovo sekmadienį, draugų tarpe akis įbedę žiūrėjome į televiziją, kurios ekrane švietė nuostabių skaidrai. Elektroninė magika mus nukėlė Vilniun, ir mes džiūgavome su minia prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų. Džiūgavome, milžiniškai trispalvei nusitiesiant posėdžių salėje. Geltona, žalia, raudona uždengė prieklius, bet okupantui šventas insiniginis. Dingo realiai egzistuojančio socializmo dekoracijos ir pastato išorėje: Lietuvai primestas bronzinis sovietinės respublikos herbas su varpomis, saulėmis, kūjais ir pjautuvais, kuris buvo pritvirtintas prie pastato įėjimo ir atrodė esąs masyvus bareljefas, pasirodo, buvo tik tiktai skardos gabalas, kuris lupamas linko ir plyšo. Kai televizijos kamera rodė tarybinį herbą žmonių koku mindžiojama, per nugarą perbėgo šiurpulis: Lietuva perėjo Rubikoną.

Kitų metų, kito sekmadienio šaltą ir tamsų žiemos rytą Čikagos Midway aerodrome, spaudos ir saldainių kioske perku tos dienos laikraščius – *New York Times*, *Chicago Tribune* pirmuosiose puslapiuose tankiai ir trispalvės Vilniaus gatvėse. Truputį neaišku, kodėl jauna juoda pardavėja taip paslaugiai man patarnauja (nejaugi mūsų miesto daliai įprasta rasinė įtampa taip be niekur nieko staiga būtų atslūgusi?), ir mane žiūri kažkaip užjaučiančiai ir, padavusi gražą, palinki sėkmės

„jums visiems“. Tik iš kiosko išėjus, akis užkliūva už mano išisegtos į žieminių švarką, niekada jau ir nebepastebimos, sagės: „Freedom for Lithuania“. Viskas paaiškėja.

Tų pačių metų karštą tvankų vasaros rytą atsikeliu ir pamažu laiptais leidžiuosi į pasaulį, kuris per porą dienų pavirtęs į šukę – nebėra Lietuvos. „Ne, ne, tu palaik“, sako namiškiai, atsiskę į mane nuo radijo aparato, „kaip tik jau darosi priešingai“. Vėl užplūsta tas pats „wild prayer of longing“ – ir šį kartą jis vėl sulaukia atsakymo, besitęsiančio iki šios dienos.

Skaitytojas lengvai iš savo paties tų keleto metų patirties ir išgyvenimų pririnks jam įsimelkusių momentų. Kiekvienas greičiausiai galės labai aiškiai atsakyti į mėgstamą istorinius įvykius apsiusti klausimą: kur tu buvai ir ką tu darei 1990 metų kovo vienuoliktą dieną, kai tu sužinojai, kas dedasi Vilniuje? Daug kas nedvejodamas prisipažins, kad Lietuvos nepriklausomybės atgavimas buvo jo gyvenimo vienas svarbiausių įvykių. Tai yra tapusi lyg mūsų asmeniško gyvenimo egzistencinė tiesa – vienas iš jo pamatų.

Tačiau, kai nuo tų mus grindžiančių istorinių mūsų gyvenimo įvykių atsitraukiame, ar bėgančio laiko, ar įgijamo protinio ir emocinio atstumo veikiami, ta tiesa lyg ir suabejojame. Būgštaujame – gal aš pats vienas, gal mes visi kartu kuriame mitą apie savo gyvenimo versmę, apie savo tautą ir jos likimą. O mitu, tada kai jis (nors ir neteisingai) priešpastomas kokiai nors mums teigiamai istorinei tikrovei, nevalia pasikliauti, mes visi gerai žinome. Tik gaila, kad tokiu būdu mes leidžiamės suvedžiojami populiarios išminties. Teisybė yra ta, kad būdami žmonės mes negalime turėti vieno be kito. Galinčio, veiksmingo mito be pagrindo kaip tik istorinėje tikrovėje, ir istorinės tikrovės nušvietimo, kuris be mito išsiverstų. (Jeigu tas nušvietimas pretenduos, kad jis taip daro, jis iš tikrųjų tiktai kurs antimitą pirmajam – stengsis parodyti, kad tai, kas daugumos laikoma kilnu, buvo niekinama, kad drąsa buvo oportunizmas, kad žmonių lūkesčiai ir viltys buvo tušti jų paaisiojimais.)

Aišku, mes būsime laisvi rinkti vieną ar kitą, bet tai nerei-

šia, kad pirmasis visada bus melas, o antrasis – visada tiesa. Tik vienas pavyzdys. Britų žurnalistas Anatole Lieven savo knygoje *The Baltic Revolution* (New Haven and London: Yale University Press, 1993) Kovo vienuoliktosios aktui ir jo reikšmei iš 454 knygos puslapių skiria lygiai pusę puslapio – jo nuvertinimui, pasitelkdamas kaip įrodymą jo nereikšmingumo vienos lietuvaite studentės pasisakymą, kuris baigiasi žodžiais: „Kai viena Amerikos lietuvaite studentė priėjo mums pasakė, kad ji iš džiaugsmo apsiverkė, kai nepriklausomybės aktas buvo paskelbtas, mes į ją pasižiūrėjome, lyg ji būtų išprotėjusi“ (p. 238). Ar Lieven tikrai nušviečia Kovo vienuoliktosios reikšmę, ar lietuvis istorikas Alfonsas Eidintas, rašantis apie tą dieną šiame *Draugo* kultūrinio priedo numeryje?

Kitas atžvilgis, kuris mito rolę, stengiantis suvokti praeities įvykių reikšmę, sąžiningam norinčiam būti žmogui padaro taip sunkiai apčiuopiamą, išplaukia kaip tik iš mito galios. Mitas paprastai tikrovei neprieštarauja, bet „tikrovė“ yra sujaukta, neturinti aiškių kontūrų, nesiduodanti žmogiškam protui apimti ir apipavidalinti. Mitas duoda nuostabiai aiškų pavidalą įvykiui, sukuria jį į elegantišką ir tuo pačiu metu ir į protą, ir į jausmus apeliuojančią struktūrą, įterpia jį į rėmus – ir tampa gyva jį priimančių žmonių asmenybės dalimi. Paimkim kitą pavyzdį – antrame *Draugo* priedo puslapyje matysime nuotrauką: 1990 metų pavasarį mūsų vyriausybės žmonės dalyvauja susibūrimo Kovo Vienuoliktosios Aktui remti. Mes visi gerai žinome, kad ir prieš tai, ir po to tarp jų buvo labai rimtų nesutarimų – kai kurie iš tų nesutarimų tebėra ir dabar. Bet žvelgdami į šią nuotrauką, esame paliešti ir kitos perspektyvos – Ozolas, Brazauskas, Prunskienė, Landsbergis 1990 metų pavasarį... Ne tik dabar, bet kaip tik dar labiau po šimtmečio, ar jie neatrodys, bibliiniu požiūriu, „milžinai, kurie tomis dienomis žemėje vaikščiojo...“?

Mitą ir istorinę tikrovę suldyti į nepaprastai galingą žmogišką pavidalą yra pavykę, nenustebime turbūt, tik poetams ir kai kuriems dideliems pasaulio rašytojams. Kaip vokiečiui Thomas Mann – Vokietijos šio šimtmečio istorinę tragediją ir pražūtį įkūnyti romane, iš tikrųjų proziniam epe, *Doktor Faustus*. Gal kada nors ir mes būsime laimingi, ir atsiras iš mūsų tautos rašytojas, kuris Lietuvos vėlyvo 20-ojo šimtmečio Atgimimo laikotarpiui įstengs suteikti jo ir visos mūsų istorijos ir kultūros vertą meninę formą.

Žmogiškuose dalykuose, o ypač pažiūrose į praeitį neišvengiamai yra vadinama „revizija“. Istorikų tarpe yra visa jų mokslinio darbo (Nukelta į 3 psl.)

Valstybės reikšmė tautai

ALFONSAS EIDINTAS

1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Aukščiausioji Taryba, demokratiškai Lietuvos gyventojų išrinkta tautos atstovybė, paskelbė aktą apie Lietuvos valstybės atkūrimą. Tai buvo istorinis dokumentas išsivaduojant iš komunistinio SSRS jungo, tapęs tikru šios prievartos valstybės nugramzdinimui ir praeitį detonatoriumi, demokratinio vystymosi raidos Rytų Europoje ženklui etapu. Lietuvos pusėje, žinoma, nebuvo fizinės jėgos atremti silpstančios imperijos brutalią jėgą; Lietuvos pusėje tebuvo teisė, laisvės ir savos valstybės atkūrimo troškimas bei moralinė laisvojo pasaulio ir išeivijos parama. Visa tautos istorinėja, jos gyvenimiškoji patirtis teigė, jog tik savo valstybėje bus garantuota laisva, kuriamoji ekonominė ir kultūrinė raida, teisė gyventi pagal savo įstatymus. Turėdama savo valstybę, ji lygiu pagrindu bendrauja su kitomis valstybėmis ir geriausiai reprezentuoja savąjį „aš“ artimuose bei tolimuose kraštuose.

1. „Iš praeities Tavo sūnūs...“

Lietuvos valstybės istorija buvo didžiausias stimulus ir dvasios elektoras net sunkiausiomis svetimųjų valdymo dienomis. Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės – stambiausios Rytų Europos valstybės 13-18 amžiais, nusidriekusi nuo Baltijos iki Juodosios jūros – Vytauto Didžiojo valdoma, vėliau Abiejų Tautų Respublika, taigi mūsų valstybė, 1795 metais likvidavo Rusijos imperiją su savo sąjungininkėmis. Tačiau nuo 1883 metų pasirodžiusi Jono Basanavičiaus *Aušra*, o nuo 1889 metų – Vinco Kudirkos

Varpas sutelkė visą gyvybingiausią tautinę lietuvių šviesuomenę į intensyvią išsivadavimo judėjimą, kuris, formuluodamas galutinį veiklos tikslą – Lietuvos Valstybės atkūrimą, stiprybės savo ryžtų sėmėsi būtent iš tos pačios senovės lietuvių sukurto valstybės susidarymo ir jos istorinės reikšmės. 19-ame amžiuje beveik valstietiška tapusi tauta rado didžiulę atsparą visai nevalstietiškuose savo istorijos pavyzdžiuose, o būtent savo senosios valstybės didingume ir tolerancijoje kitataučiams bei kitakalbėms jos piliečiams, „Lietuvos Statuto“ ir „Lietuvos Metrikos“ dokumentų svarbą ne tik LDK, bet ir visai Europai (o tada ir visam pasauliui), Vilniaus Universiteto ir Lietuvos mokyklų senume, savo kalbos moksline vertėje lyginamajai kalbotyrai, jos gražume. Suprantama, jog 20-am amžiuje atkuriamai Lietuvos valstybei LDK pati savaime nesuteikė didelių teisinių ir politinių kreditų nei santykiuose su Vokietija, nei su Antantės stovykla, nes naujoji lietuvių valstybė, kurios atkūrimas deklaruotas Vilniuje 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Tarybos Akto, skyrėsi savo dydžiu, sienomis ir gyventojais nuo anų laikų. Lietuvos Didžioji kunigaikštystė lietuviams patriotams liko tik kaip valstybingumo, jo istorinių tradicijų ir šlovės protėvių istorijos, jos romantizavimo versmė. Lietuvos Respublika tapo daugumos lietuvių valstybė, kurios egzistencija rėmėsi lietuvių tautine sąmone.

Lietuvos valstybės atkūrimas 20-ame amžiuje reikė visų pirma tai, kad lietuvių tauta niekuomet nebuvo atsisakiusi savo valstybingumo tradicijų ir nesitaikstė

su Rusijos imperijos jai primesta padėtimi.

Lietuvai santykių jau su Sovietų Rusija normalizavimas buvo svarbi atrama ginantis nuo Lenkijos. Mat Lenkija, panašiai kaip ir Rusija (o ir Vokietija), bandė kurti savąją įtakos sferą, į kurią stengėsi visų pirma įtraukti Lietuvą. Kadangi imperialistinės „įtakos sferų“ bei „buferių“ sistemos kūrimas buvo grindžiamas istorine teise, Lietuvai tapo labai svarbu, kad būtų pripažintos jos istorinės teisės. Tai ne visai pavyko.

Sovietų manipuliacijos su deklaratyviais Lietuvos pripažinimo pareiškimais ir atvirkščiai – Antantės šalių vengimas suteikti Lietuvai pripažinimą rodė, jog neretai didžiosios valstybės ignoravo lietuvių tautos apsisprendimą. Vis dėlto 1920 m. liepos 12 d. Taikos sutartis su Sovietų Rusija per visus sovietinės netaisėtus metus galiojo, suteikdama lietuvių tautai pasitikėjimą savi ir savo teise, nors tu pat 1920 metų rudenį Lenkijos okupuota Lietuva sostinė Vilnius tapo įrodymu, jog efektyviausiai užsienio politikos linijai palaikyti konstruktyvius kontaktus su visomis suinteresuotomis pusėmis įvykdyti nepavyko, ir gaila – nepavyko susitarti ne vien dėl Lietuvos kaltės ar nenoro su mūsų istorine kaimynine Lenkija.

Nepaisant nepalankios Lietuvos pasaulio spaudos ir kitų valstybių interesų, Lietuvos kariuomenė, kurios branduolį sudarė 12 tūkstančių savanorių, 1919–1920 metų kovose su bolševikais, želigovskininkais ir bermontininkais apgynė tautos teisę į dvidešimties metų laisvę.

2. Vasario 16 dienos akto keliu

1920 m. gegužės 15 d. pradėjęs darbą, Lietuvos Steigiamasis

Seimas deklaravo, kad Lietuvos valstybė yra atkurta. Po dvejų metų vėžliu atšliaužė ilgai lauktas tarptautinis pripažinimas, Lietuva tapo Tautų Sąjungos nare. Krašto viduje formavosi pilietinė visuomenė su politinėmis partijomis ir luomų interesais, savitu žemės ūkiu ir kultūrinės raidos pakraipa. Priimta Respublikos Konstitucija įtvirtino demokratinę Respubliką su ribota prezidento galia. Partijų atstovai Seime pradėjo ruošti pribrėndusias reformas – dvarininkų žemės dalijimą valstiečiams, įvedė savo piniginių vienetą – litą. Steigiamasis Seimas su prezidentu Aleksandru Stulginskiu priešakyje kreipė visas ekonomines jėgas į gamybą, ir netrukus Lietuva su savo žemės ūkiu produkcia išėjo į užsienio rinką, daugiausia Vokietiją ir Angliją.

Tačiau šešerių metų seiminės demokratijos raidai katalikiškoje šalyje, kurioje dėsningai daugumą rinkėjų balsų per tuos metus gaudavo krikščionys demokratai, 1926 metų rinkimai atnešė pralaimėjimą. Seime daugiau vietų atiteko Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungai ir Lietuvos socialdemokratams, kurie sudarė kairiąją koaliciją ir naują liaudininko Mykolo Slezevičiaus vadovaujamą vyriausybę. Koalicijos bandymai apriboti LKDP bloko įtaką visuomenėje, ypač mokyklose, aštrios diskusijos dėl kiekvieno kairiosios vyriausybės žingsnio vidaus ir užsienio politikoj didino konfrontaciją ir sukėlė kietos valdžios šalininkų atoveiksmį. Socialine prasme Lietuvoje į areną tuo metu išėjo tvirtas, stiprus ūkininkas, reikalavęs savo ir lietuviškumo klestėjimo nepriklausomoje valstybėje. Politinėje sferoje jau reikšmės to

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Kovo Vienuoliktajai • Valstybės reikšmė tautai • „Panevėžio partizanai“ Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e • Alfonso Tyrulio eilėraštis • Apie Raimundo Katiliaus ir Leonido Dorfmano gastroles Amerikoje • Naujos kartos lietuvių dailininkų paroda Čikagoje

Valstybės reikšmė tautai

(Atkelta iš 1 psl.)

ūkininko vaikai, ypač studentai ir kariuomenės leitenantai, itin priešiški kairiųjų politikai. Tai ir subrandino akciją, kuri plačiąja prasme buvo spontaniška konservatyvių sluoksnių reakcija į jų pastebimą (šiuo atveju nepagrįstą) pavojų tautiniams ir ūkiniams laimėjimas. Žinant, jog Lietuvos valstybė atgimė kaip tik kovose prieš bolševizmą ir jo bandymą persiristi per Lietuvą ir Vakaru Europą, tai nenuostabu. Neabejotina, jog Lietuvoje karinio perversmo ideologus veikė ir autoritarizmo stiprėjimas kaimyniniuose kraštuose.

1926 m. gruodžio 17 d. karininkų vadovaujami kariniai daliniai izoliavo vyriausybę ir prezidentą Kazį Grinių ir privertė jį atsisakyti. Seimo dešinieji atstovai gruodžio 19 d. prezidentu išrinko Lietuvos tautininkų sąjungos vadą Antaną Smetoną. Netrukus paleistas Seimas, stabdyta kitų politinių partijų (ne tautininkų) veikla, o 1928 ir 1938 metų konstitucijose įtvirtinta autoritarinė prezidento Smetonos valdžia.

Tautai Smetonos valstybinis modelis buvo tarsi skaudus smūgis plaktuku į kairiąją, laikantią vinį, ranką. Vis dėlto Lietuva ir toliau, iš esmės nuo nulio, žengė pramonės, žemės ūkio ir prekybos plėtojimo keliu. Ūkininkai greitai prisitaikė prie vidaus ir užsienio rinkos, ėmusios bekonius, sviestą, žemės ūkio pusfabrikus, išaugo linų ir miško ekspertas, ketvirtąjį dešimtmečio pabaigę subrendo sąlygos Lietuvos industrializacijai.

Audringai, kompensuodama svetimųjų stabdymą praėjtyje, vystėsi tautos kultūra, profesionalusis menas, mokslas, kalba. Lietuvos studentai sėmėsi žinių Vokietijoje ir Prancūzijoje, Austrijoje ir Čekoslovakijoje, iš viso 15 šalių. Išaugo Lietuvos miestai. Ugdymą dvasiškai turtinga, visapusiška asmenybė, sveika ir stipri. Plėtojosi fizinės kultūros sąjūdis, pirmosios tarptautinės pergalės sporte padėjo pagrindus Respublikos sportinėms tradicijoms krepšinyje, sporto aviacijoje, bokse. (Vien prisimenant, jog Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė 1937 ir 1939 metais tapo Europos čempione, ne toks sensacinas atrodo ir Barcelonos Olimpiadoje mūsų krepšininkų bronzinis medalių kompleksas.)

Būtent 4-ame dešimtmetyje susiformavo aiški tendencija neat-siriboti nacionalinio valstybingumo ir tautinės kultūros įtvirtinimui, o ir plačiai atsiverti Vakarams, permažstant savo kultūros pagrindus. Tačiau istorinio liki-

Alfonsas Eidintas — Lietuvos istorikas, dabartinis Lietuvos Respublikos ambasadorius Jungtinėms Amerikos Valstybėms.

mo buvome atmesti 50 metų atgal visose jos srityse.

Gal tai rūšiai ateičiai buvo svarbiau tai, jog per nepriklausomybės dvidešimtmetį Lietuva galutinai tapo Lietuva — su savo veidu ir aiškiai išreikštomis tautos vertybėmis. Jaunoji karta (joje augusi ar gimusi) aiškiai teikė pirmenybę savo valstybei, įžvelgė tautos kultūros testinumą ir pažangą būtent joje. Jaunoji karta skausmingiausiai reagavo dėl kiekvienos uždardomos lietuvių mokyklos okupuotame Vilniaus krašte, savo ateities misija laikė atvaduoti sostinę, 1939 metais Hitlerio įvykdytą Klaipėdos atplėšimą į sutiko kaip tragediją. Valstybine ir tautine prasme nepriklausomybės karta buvo paruošta kovai už laisvę ir valstybės teritorinį vientisumą, jos dalis puoselėjo šias tradicijas viešai išieivijoje, daugiausia JAV, Kanadoje, Australijoje.

3. Svetimųjų pavergėjų rankose

Paradoksas tačiau, jeigu SSRS 1940 metais nebūtų okupavusi

Lietuvos, būtent ją šiandien vertintume beveik kaip geriausią Lietuvos kaimyną. Vilniaus problema, lietuvių-lenkų konfliktas labiausiai naudingas pasirodė SSRS, kuri makiaveliškai galėjo vaidinti Lietuvos užtarytojos vaidmenį. Tarsi užliūliuotos rodomo bolševikų palankumo, Baltijos valstybės nesudarė net karinės sąjungos, efektyvios Baltijos Antantės eventualiam agresijos atvejui, ir po Molotovo-Ribbentropo pakto pasirašymo sovietams niekas nebesukliudė praryti tris, pirmiausia juos pripažinusias, valstybes. Bendras Baltijos valstybių gynybos planas, tikėtina, būtų dar labai privertęs susimąstyti Staliną, ar labai paranku bus stoti po gėdingo Suomijos užpuolimo į naują karą su 6 milijonų gyventojų turinčiomis Baltijos valstybėmis, galėjusiomis, esant normaliai mobilizacijai, sutelkti po šautuvu apie pusę milijono neblogai apmokytų karių. Tuo tarpu Baltijos valstybių paskelbtasis neutralitetas, Antrojo pasaulinio karo išūtyje niekam to neutraliteto negarantuojant, tarptautiniuose

santykiuose vyraujančią jėgą politikai, leido sovietams jėga nutraukti nepriklausomybės periodą. Būtent karinė 1940 metų birželio viduryje įvykdyta Lietuvos okupacija ir buvo svarbiausia nepriklausomybės praradimo priežastis, o ne kokie nors jos vidinės raidos trūkumai, kilę iš ne visiškai demokratiškos krašto valdymo sistemos.

Dvidešimt Nepriklausomybės metų baigti 1940 metais sovietinė okupacija. Deja, anot Jono Aisčio — „liko netesėti mūsų pažadai“.

Pirmieji sovietų pertvarkymai Lietuvoje, sukilimas prieš juos 1941 metų birželį, nacių Vokietijos okupacija, sovietinė reokupacija 1944 metais, prieš tai, žinoma, išvaduojant ją iš nacių, jei sovietai būtų bent kiek toleravę tai, ką jie rado Lietuvoje, gal ir nebūtų pakėlę tautos į tokio masto antisovietinį pasipriešinimą. Tačiau komunistinės sovietinės sistemos prievartinis perkėlimas į Lietuvą, vyrų gaudymas į kariuomenę, ypač ūkių kolektyvizacija lėmė staigų masinės ginkluotos kovos išaugimą, trukusį visą dešimtmetį. Bandydama deportacijomis į Sibirą, ištisų kaimų žudynėmis ir teroru įbauginti kaimo ir miesto gyventojus ir padaryti tautą paklusnia stalininio modelio tolerante, komunistinė sistema susidūrė su tokio masto pasipriešinimu, kurio fone ginkluotos rezistencijos likvidavimas tapo tai sistemai didele problema. Pokario rezistencija buvo tikras karas dėl nepriklausomybės. Nepadėjo sovietams ir socialinių grupių dirbtinis supriešinimas ir kiršinimas („Skaldyk ir valdyk“), tik padidinęs to karo nekaltų aukų skaičius.

Laisvės kovotojai veltui tikėjosi Vakarų demokratinių valstybių dėmesio ir užtarimo — didžiosios valstybės kartais lėtai įsijudina padėti mažosioms ginti jų gyvybinius interesus nuo agresoriaus. Žlugus greito išsivadavimo viltingumui, prieiti prie pasyvaus pasipriešinimo taktikos, imtasi saugoti tai, kas įmanoma buvo apginti, sušvelninti primastos santvarkos smūgius prieš kalbą ir tautinę kultūrą, beprotišką miestų plėtimą industrializacijos priedanga, statant Lietuvai nereikalingus pramonės monstrus, galinčius dirbti tik įvežamų žaliavų dėka, ir vėruojant į juos darbininkus iš visos SSRS, net negarantuojant bent minimalios ekologinės žemės, oro, vandens apsaugos. Sovietinė sistema ne tik naikino valstybinę mintį, bet ir niveliavo tautinius savitumus, lipdydama sovietinį žmogų, kažkokią gentę lituanus, natione sovieticus, vis labiau stumdama mūsų kalbą iš viešojo gyvenimo.

Išorinė ramybė nereiškė, kad kova už savo valstybę sustojo — kietai laikėsi, nors ir kasdien skaudžiai daužoma Lietuvos Katalikų Bažnyčia, ėjo pogrindžio spaudos leidiniai, viena po kitos radosi disidentinės grupės, kėlusios viešumon žmogaus ir tautos laisvės trempimo faktus. Galutinai subrendusiai imperijos agonijai jau nebepadarė nei Michailo Gorbačiovo „perestroika“, nei jo paties bandymai humanizuoti taip ir neigavusį žmogiškojo veido socializmą, reanimuoti imperijos kūną rišančias sausgysles. Lietuvos Sąjūdis, gimęs 1988 metų viduryje ir veikęs kaip plačiausiai tautos lūkesčius išreiškęs tautinis išsivadavimo judėjimas, „dainuojančios revoliucijos“ taktiku fone atžygiavo iki 1990 m. kovo 11 d. vakaro.

Savo veikloje Sąjūdis ir reformacinė nepriklausoma LKP, aiškiai pasirinkusi tautines vertybes ir Lietuvos valstybę, pratęsė lietuvių tautinio samoningumo raidą, suvienydami naujoje epochoje, pasak Vytauto Kavolio, bananavičišką emocinę identifikaciją su savo tauta, kudirkišką įsipareigojimą naudingam darbui jungtinėmis jėgomis, čiurlionišką individualumo ieškojimą ir įsipareigojimą kūrybai, šalkauskišką savo tautos ir jos siekių analizę

bei smetonišką įsipareigojimą savo valstybei. Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetis, tai yra modernus Lietuvos valstybingumas, tapo idealu stiprėjančiam Lietuvos Sąjūdžiui, kurio būtina siekti. Praeitės valstybingumas buvo itin svarbus pasitikėjimui savimi kaip tauta, sugebančia save valdyti.

4. Laisvo gyvenimo garantijų ieškant

Lietuvių tautos kova dėl savo valstybės vyko ilgai ir atkakliai, ji gausiai aplaistyta žinomų ir nežinomų didvyrių krauju, nusinešusi dešimtis tūkstančių kovotojų gyvybių Lietuvoje ir bado, šalčio mirčių Sibire, dar taip neseniai žuvusių Vilniaus TV bokšto gynėjų ir Medininkų pasienio posto sargybinių. Amžina garbė kritusiems už Lietuvos laisvę!

Kovo 11 dienos Aktas dėl valstybės atkūrimo notifikuotas valstybėje, kuri pirmą kartą vienu metu sujungė savyje Kauną, Vilnių ir uostamiestį Klaipėdą. Būtent Lietuvos valstybė 1923 metų sausį ėmėsi ryžtingų diplomatinėjų ir kariškų priemonių prisijungti Versalio Taikos sutartimi nuo Vokietijos atskirtą Klaipėdą. Puikiai pasinaudojusi palankia tarptautine situacija, suderinusi tai su Vokietijos vadovybe, patrietinio kariu, šaulių ir savanorių žygdarbio dėka, Lietuva pagaliau įgijo svarbų uostą Baltijos jūroje.

Niekas taip kasdieniniame gyvenime šiandien neįsivaizduoja Lietuvos gyventojų, kaip nuosmūkis ekonomikoje, gamybos kritimas. Socialinė įtampa vis labiau žengia į kaimą, kuris visą ikišiolinį laiką buvo bene svarbiausias tautos gyvybingumo, jos ekonomikos rezervai ir maitintojas. Ko dabar galima laukti valstybės ekonominėje raidoje?

a) Ekonomika šiandien ir rytoj

Lietuvos ekonominiame vystymesi pastebimos tam tikros perspektyvos, pasirodo ir viltį teikiančių reiškinių — per tris 1993 metų ketvirčius Lietuvos bendrasis vidinis produktas (toliau BVP) sudarė 1,998 milijonų USD; pastebima metinio BVP kritimo mažėjimo tendencija, stabilizuojantis ūkiui, prognozuojama BVP augimo tendencija (1994 metais 1.2%);

1988 metais pradėto kurti privataus sektoriaus lyginamasis svoris ūkyje pagal realizacines įplaukas sudarė 32% (1993 rugsėjį), o pagal užimtų asmenų skaičių — 51% (1993 liepa); iki 1993 metų pabaigos privatizuota 30% privatizuotino valstybės turto pagal pirminio privatizavimo įstatymą (arba 19% viso valstybės turto); didėja užsienio investicijų skaičius ir dydis; 1992 metų pabaigoje buvo užregistruotos 1,728 bendrosios ir 393 užsienio kapitalo įmonės, 1993 metų pa-

baigoje — atitinkamai 2,461 ir 685; atskirų pramonės šakų gamyba išaugo 4 kartus, cheminių pluoštų ir siūlų 68 procentus, cemento 7 procentus, televizorių 5 procentus, dviračių 88 procentus, šaldytuvų 78 procentus, pieno konservų 44 procentus. Apie pusę mūsų pagamintos produkcijos realizuota vidaus rinkoje.

Tai, ką dabar matome Lietuvos ekonomikoje, galima drąsiai apibūdinti žodžiais — pastebimas ekonomikos smukimas sustojo. Kol kas ir augimas nėra pastebimas, tačiau turime tokius svarbiausius faktus: 1) nuo 1993 metų gegužės mėnesio infliacija sparčiai mažėjo, ne 20%, kaip būdavo anksčiau, 2) nuo birželio mėnesio nežymiai, bet didėjo valstybės apmokamų (įskaitant pensininkus) darbuotojų realiosios pajamos, t.y. pajamų augimas viršijo infliacijos tempus, 3) pramonės produkcijos realizacija nuo gegužės mėnesio viena mėnesį didėjo, kita mažėjo, tačiau didėjimas buvo vidutiniškai žymesnis negu mažėjimas, 4) šiemet žaliavų kainos dauguma atvejų pasiekė pasaulinį lygį, todėl toliau nebeturės papildomos neigiamos įtakos gamybai, 5) ūkio subjektai įgijo rinkos patirties, ir tai padeda jiems prisitaikyti prie naujų sąlygų, 6) reformos, kurias reikėjo atlikti (kainų ir ekonominių veiklos liberalizacija, privatizacija ir turto grąžinimas, savo pinigų išsidėmimas ir pan.), yra atliktos, nors iki galo neužbaigtos; jokių naujų netikėtų ūkinei veiklai neatstos, 7) vykdyto stadijoje yra daug verslo planų naujų įmonių steigimui ir senų rekonstravimui, jų rezultatai netruks pasireikšti, 8) ne taip sparčiai, kaip buvo tikėtasi, tačiau vis didesniais mastais ateina užsienio investicijos ir patirtis.

Be abejonės, yra daugybė negatyvių dalykų, daugiausia subjektyvaus pobūdžio, tačiau objektyvios sąlygos tam, kad 1994 metais būtų pirmieji ekonomikos augimo metai, negincytinai egzistuoja. Optimizmą taip pat paremia analogija su kitomis Rytų Europos šalimis, kuriose priežastys ir reformos labai panašios į Lietuvos.

Matyt, kad Lietuva didelio smukimo negalėjo išvengti, nors būtų turėjusi idealią valdžią, kaip dabar neišvengs augimo, jei tokios valdžios ir neturės. Lietuva sovietmečiu eksportuodavo beveik pusę savo nacionalinio produkto, 95% eksporto tekdavo Sovietų Sąjungai. Kai šioje rinkoje įsivyravo chaosas, ji pasidarė beveik nepreieinama.

Ūkio, pramonės augimas, privatizacija yra didelės reikšmės faktoriai — šalyje aprimtų nepasitenkinimas, vidinė stabilizacija leistų žymiai ramiau vesti užsienio politiką, kurios dabartinis aiškus tikslas — saugumo garantijų gavimas iš Vakarų šalių.

b) Lietuvos užsienio politika 1993-aisiais: veidu į Vakarus

1993-ieji aktyvūs, sunkūs, tačiau kartu ir labai reikšmingi metai Lietuvos valstybės gyvenime ir jos užsienio politikoje. Šie metai įeis į Lietuvos istoriją ne tik kaip okupacinės kariuomenės pasitraukimo, bet ir kaip konkrečių bei rezultatyvių žingsnių, grįžtant į Europos tautų ir valstybių šeimą, metai. Jei šie žingsniai ir nebuvo septynmyliai, tai greičiau ne Lietuvos, o realiosios politikos ir mūsų geopolitinės padėties išdava. Deja, ta „realioji politika“ nėra labai dosni ir palanki mažosioms tautomis ir valstybėms. Erdvėje, kurioje istoriškai funkcionuoja Lietuvos valstybė, lietuvių tautai savo interesus dažniausiai tenka ginti nelygioje kovoje su žymiai pajėgesniais, neretai ir agresyviais, kaimynais. Kovą už valstybę ir tautos išlikimą lietuviams teko vesti mūšio lauke (1918–1920 m.), partizaninėje kovoje (1944–1952 m.) ir beginkliams prieš sovietinius tankus (1991 m. sausis). Dabar, ačiū Dievui, kovojama tik politiniame-diplomatiname fronte, tačiau ir čia kovos įtampa kartais pasiekia kraštutines ribas.

Negausiai Lietuvos diplomatinė tarnyba šiandien tenka sunkiai našta. Stokojama patyrimo ir specialaus išsilavinimo. Beje, jo trūksta ne tik Lietuvos lietuviams, bet ir, be labai retų išimčių, išieivijos atstovams, kadangi ir tarp jų praktiškai nėra baigusiu diplomatinio mokslus ar diplomatinį darbą dirbusių žmonių (anglų kalbos mokėjimas negali būti laikomas specialybe...). Tačiau trūksta ne tik patirties. Stokojama lėšų, vidaus politiniai procesai bando daryti įtaką šalies užsienio politikai, nuolatine opozicijos ir pozicijos konfrontacija dažnai peržengia civilizuotoje visuomenėje priimtas normas — šie ir kai kurie kiti negatyvūs šiuo dieninio politinio gyvenimo šalies viduje recidyvai neigiamai veikia mūsų valstybės prestižą ir tikrai nepalengvina jos diplomatinei tarnybai Lietuvos interesus atstovavimą bei gynybą. Vis dėlto, net ir tokiose sąlygomis, Lietuvos diplomatinė tarnyba, vadovaudamasi ne partiniais, o valstybiniais interesais, daro viską, kad Nepriklausomybės atstatymas būtų paverstas negrįžtamu procesu. Beje, Lietuvos diplomatinė tarnyba, išieivijos atstovavimo pozicijai, sudaro malonią išimtį tarp kitų Lietuvos valdžios struktūrų, kadangi joje petyis į petį dirba išieivijos ir Lietuvos atstovai.

Taigi, nepaisant sunkumų šalies viduje ir neigiamų išorinių faktorių poveikio (turiu galvoje pirmiausia rusiškąjį faktorių), 1993 metais Lietuvos užsienio politika ėmė įgyti apibrėžtesnius kontūrus. Palaipsniui formuojasi tai, ką jau būtų galima vadinti „lietuviškąja užsienio politikos koncepcija“, arba kol kas bent jau jos metmenimis.

(Nukelta į 3 psl.)

Tomis dienomis... Kauno arkivyskupas kardinolas Vincentas Sladkevičius kalba per Vasario 16 dienos iškilmų Kaune 1989 metais, pirmą kartą per okupacinį laikotarpį Lietuvai viešai švenčiant Nepriklausomybės šventę.

Vytauto Butkaus nuotrauka

Susibūrimas Kovo Vienuoliktosios dienos akui paremti 1990 metų pavasarį Vilniuje: (iš kairės) Romualdas Ozolas, Algirdas Brazauskas, Kazimiera Prunskienė, Vytautas Landsbergis.

Vytauto Butkaus nuotrauka

„Panevėžio partizanai” Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e

ALGIMANTAS KEZYS

Panevėžietis fotomenininkas, dažnas lietuvių fotografijų parodų Čikagoje dalyvis, Stanislovas Bagdonavičius viename savo laiške šių eilučių autoriui pasiūlė parūpinti fotografijų parodą apie „rezistentus arba, kaip čia Lietuvoje vadinamus, miško brolius”. Šių fotografijų negatyvai buvo neseniai atkasti ar surasti imūrytoje sienoje ir atiduoti Žaliosios girios partizanų archyvu Panevėžyje. Stanislovas Bagdonavičius juos padidino ir atsiuntė į Čikagą. Panevėžio partizanų fotografijų paroda buvo atidaryta Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, vasario 27 dieną. Išleistas katalogas. Questar spaustuvė, vadovaujama Valentino Krumpio, išspausdino išpūdingą plakata, kurį gauna aukotojas, parėmęs partizanų archyvą Panevėžyje.

Per parodos atidarymą kalbėjo knygos *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918-1940* autorius Vytenis Statkus, iškeldamas partizaninių kovų Lietuvoje reikšmę, grėsusius pavojus kovotojams bei nelygios kovos tragizmą. Valentinas Krumpis papasakojo apie savo apsilankymą Panevėžyje, sukėlusį jam gilios pagarbos jausmus šio miesto ir apylinkės miško broliams. Savo jautriame žodyje Krumpis iškėlė mintį įamžinti jų prisiminimą nuotraukų albume: „Rinksimė medžiagą, skatinsime mecenatus, išleisime puošnų leidinį, kad niekad ne-

būtų ištrintas šių didvyrių atminimas”.

Šių žodžių klausėsi ir tylosios, ant muziejaus sienų kabančios nuotraukos. Jos padarytos be

jokių manierų, be patos, be jokio noro pasirodyti prašmatniomis. Nufotografuoti vyrai liudija savo būseną pačia paprasčiausia poza: prieš foto aparatą stovi

tylūs ir ramūs, vieni ginkluoti su rusišku, kiti su vokišku šautuvu, vienas vilki kareivio uniformą, kitas berno drabužius, trečias miescionio. Nė vienas neturi šalmo ar miško karui pritaikytos aprangos. Veiduose, rodos, nematyti nė didelio ryžto, tik paprasta, kaip skautų stovyklose, nusifotografavimui skirta apylinksmė šypsena. Tačiau žiūrovą tas paprastumas kaip tik jaudina. Juk kiekvienam aišku, kad rytoį tas šviesaus žvilgsnio veidas gal jau bus iškreivotas ir kruvinas. Kiek dienų po nusifotografavimo liko šiam Lietuvos berniui gyventi?

Gera, kad fotografijos pagamintos „miško standartais”. Negatyvai apdraskyti, kiti sutrupę. Vienoje nuotraukoje išlikusi tik viena vaizdo pusė: išlikusioje dalyje matyti miško brolio profilis, kitoje vien juoda dėmė, apvesta nuplyšusio filmo briaunos. Iškalbinga. Čia nepadėtų jokia didžiųjų fotografijų meistrų technika.

Su kuriuo fotografijos meno meistrų palyginime šiuos miško brolių portretus? Ar su garsiuoju Jousuf Karsh, kuris pasižymėjo savo švaria, dideliu formatu, charakteringa, dailia ir kruopščiai nuansuota aukštojo esalono žmonių estetine fotografija? Ar su saloniniu, dailios šukuosenos ir išieginų rūbų demonstravimo vaizdu, labai mėgiamu šeimos nuotraukų albumuose? Šie miško kareivių atvaizdai nė šio tolo nepriartėja prie šaldžio, reklaminių pobūdžio grūžuolių vaizda-

vimo. Nors techniniu požiūriu šie partizanų portretai gerokai atsilieka nuo iprastinių portretinės fotografijos standartų, tačiau išliekamoji jų vertė prašoka visus standartus. Ne technikoje ir ne odos paviršiuje slypi tikrasis vertingumas. Greta estetikos turi būti ir pats gyvenimas. Be jo kompoziciniai motyvai tampa vien šauniais rėmais, kuriuose trūksta esmės bei tikrosios prasmės. O šiuose, paprastumu pasižymintuose miško kovotojų vaizduose slypi ne vien gyvenimas, bet ir mirtis. Tokio vaizdo nesukursi vien projektu, užsida- ręs savo kabinete. Nors mažos mergaitės įsižiūrėjimas į pakelės gėlytę gali būti nuostabus ir jaudinantis, tačiau jis jokia būdu neprilygsta šių miško gyventojų žvilgsniui, atkreiptam į pačios mirties nasrus. Savo paslaptingumu ir tik jam vienam charakteringu būdu tas žvilgsnis suteikia ir „menišku” pretenziją nereikšiančiam vaizdai aukščiausio meno ypatumą. Čia apskurdęs, nužemintas, pasmerktas mirčiai ir užmarščiai žmogus tampa nemirtinga siela. Kritęs po nelygios kovos, apdrabstytas purvais, kraujuota uniforma, jis sužiba lyg papuostas auksine aureole pele- nu krūvoj. Keliasi šie didvyriai nemarūs ir kilnūs, karžygiai ir šventieji.

„Panevėžio partizanų” nuotraukų paroda Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e, vyks iki kovo 13 dienos.

Valstybės reikšmė tautai

(Atkelta iš 2 psl.)

1993 metų antroje pusėje ėmė ryškėti šios koncepcijos prioritetai, Lietuvos santykiai su užsienio valstybėmis palaipsniui tampa nuoseklesni ir pragmatiškesni.

Įžengus į ketvirtus atkurtos Nepriklausomybės metus, prioritetais Lietuvos užsienio politikoje galime laikyti esant tris kryptis: „baltiškąją-šiaurinę” (bendradarbiavimas su Latvija ir Estija, pratęsiant ji toliau į Skandinavijos valstybes), „europietškąją”, t.y. integraciją į Vakarų Europos struktūras ir stabilumą santykiuose su kaimynais. 1993 metais regima pažanga visomis trimis prioritetinėmis kryptimis. Trumpai pažvelkime į bendrą Lietuvos tarptautinę padėtį, jos užsienio politikai minėtos prioritetinės kryptyse.

Antroji Lietuvos Respublika, atkurta 1990 metų Kovo 11-osios aktu, funkcionuoja iš esmės skirtingoje tarptautinėje aplinkoje nei Pirmoji Respublika (t.y. Nepriklausoma Lietuva 1918-1940 metais). Kas sudaro šiuos skirtumus ir kaip jie įtakoja Lietuvos tarptautinę padėtį?

1) Antroji Lietuvos Respublika atkurta skirtingose sienose, t.y. Lietuvos valstybės suverenitetui pirmą kartą mūsų tautos istorijoje priklausė Vilnius ir Klaipėda. Tai milžiniškos reikšmės pozityvus momentas, atveriantis mūsų valstybei didesnę perspektyvą. Šiandien turime ne „Kauno Lietuvą”, o Lietuvą – jūrinę valstybę, turinčią 99 km pajūrį, nuosavą prekybinį ir žvejybinį laivynus. Pradėtas atkurti ir Lietuvos Karo laivynas. Beje, pastebėjime, kad mūsų pajūris yra lietuviškas – Klaipėdoje 64% lietuvių (beje, šis skaičius auga), o teritorijoje, kurią anksčiau vadino „Kauno kraštu” be Lietuvos Karo laivynas. Beje, pastebėjime, kad mūsų pajūris yra lietuviškas – Klaipėdoje 64% lietuvių (beje, šis skaičius auga), o teritorijoje, kurią anksčiau vadino „Kauno kraštu” be Lietuvos Karo laivynas. Beje, pastebėjime, kad mūsų pajūris yra lietuviškas – Klaipėdoje 64% lietuvių (beje, šis skaičius auga), o teritorijoje, kurią anksčiau vadino „Kauno kraštu” be Lietuvos Karo laivynas.

mas yra ir Lietuvos urbanizacijos lygis. Galų gale nuo 1993 metų Lietuvoje nebėra svėtimos kairiuomenės. Taigi šiandieninė mūsų valstybės teritorija sudaro gerą pradinę poziciją rytdienai.

2) Antroji Lietuvos Respublika, priešingai nei Pirmoji, praktiškai neturi teritorinių ginčų su savo kaimynais. Faktinai išspręsti visi sienų delimitacijos klausimai su Lenkija, Gudija, Rusija ir Latvija. Diskusija su Rusija dėl kelių salų Nemuno vagoje, Latvijos nepagrįstos pretenzijos dėl jūrinės sienos, su Lenkija Lietuvos sąskaita ar kai kurių Gudijos politikierių svaigiojimai apie Vilnių ir net bandymas pavogti mūsų istoriją šiandien nesu- daro Lietuvai tiesioginio pavojaus, nors verčia mus dėmesingai stebėti procesus, vykstančius kai kuriose kaimyninėse valstybėse. Atskirai verta paminėti faktą, jog, nepaisant sutarties su Lenkija pasirašymo atidėliojimo, palaipsniui atsisakomas „gordijaus mazgas” lietuvių ir lenkų santykiuose – abi valstybės ne karta oficialiai pareiškė neturinčios viena kitai jokių teritorinių pretenzijų ir gerbiančios viena kitos teritorinį integralumą. Sunku perversinti šio fakto reikšmę mūsų valstybei, užtenka prisiminti, kokia našta gulė Lietuvai santykiškai (ar jų nebuvimas) su Lenkija prieškariniu laikotarpiu. Teritorinių problemų eliminavimas iš mūsų valstybės darbų dienotvarkės sudaro gerą pagrindą stabilumui Lietuvos pasieniuose. Antra vertus, labai svarbu, kad Lietuva neturi rimtų tautinių mažumų problemų arba, tiksliau pasakius, šios problemos pasitraukė į trečiąjį planą, o tai leidžia mums su optimizmu žvelgti į ateitį.

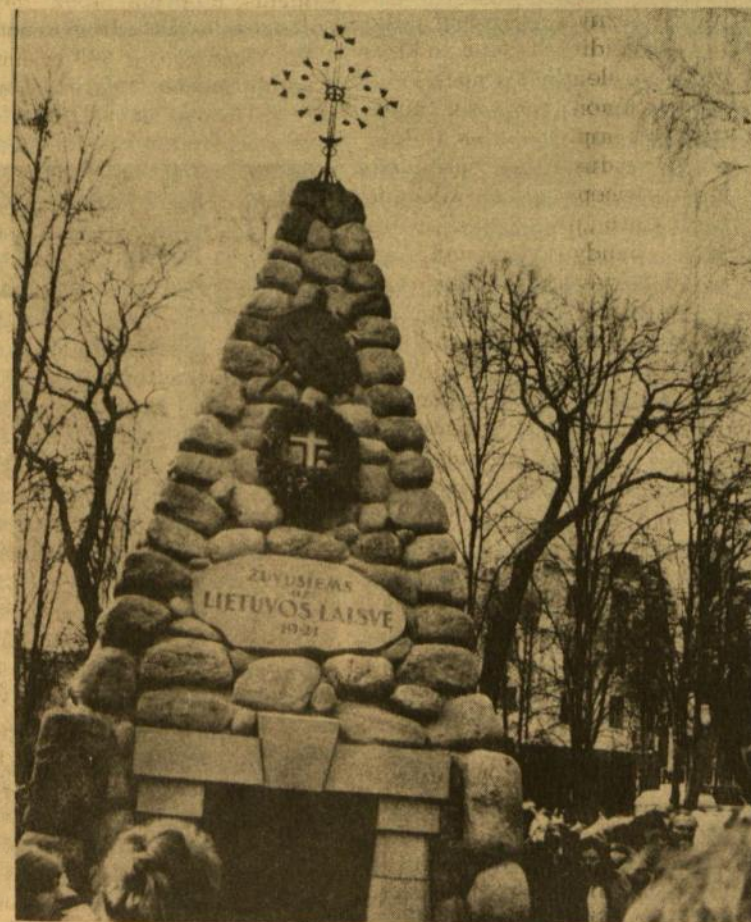
3) 20-ojo amžiaus pabaigoje Lietuvos valstybė funkcionuoja kokybiškai naujoje aplinkoje. Šalia tradicinių, gerai mums žinomų, atsirado ir nauji faktoriai, vienaip ar kitaip įtakojan- tys Lietuvos tarptautinę padėtį: – apie „gudiškojo” faktoriaus eventualią įtaką Lietuvos valstybei šiandien dar sunku ką nors konkrečiau pasakyti. Tačiau

karštingas gudų tautinės tapatybės ieškojimas, gana netikėtai gaudy LDK istorinės praeities interpretaciją, tautinis judinamizmas, neretai peraugantis į ekstremizmą, leidžia spėti, kad ateityje Lietuvai gali tekti susidurti su rimtomis problemomis, ypač atsivėlgiant į pasikeitimus Gudijos vykdomojoje valdžioje ir į jos parlamento sudėtį;

– labai reikšmingas Lietuvai yra Ukrainos valstybės egzistavimo faktas. Neatsitiktinai visai neseniai įvykęs Ukrainos Prezidento vizitas į Vilnių vertinamas kaip vienas pačių svarbiausių šių metų įvykių. Rusijos kišimasis verčia mus su susirūpinimu stebėti įvykių šioje valstybėje, kuriai Lietuvoje turima daug simpatijų, raidą. Aišku viena – likvidavus „ukrainietiška barjerą” („gudiškas barjeras” faktinai jau likviduotas, Rusija vėl grįžta prie mūsų sienų. Neoimperijos at-

kūrimo atveju mūsų perspektyvos nebūtų labai linksmos;

– dingo betarpiškas sąlytis su vokiškuoju faktoriumi. Vietoj Karaliaučiaus ir Tilžės anapus Nemuno turime Kaliningradą ir Sovietų Sąjungą. Galima įvairiai svarstyti šio radikalaus pasikeitimo reikšmę, tačiau šiuo atveju norėčiau atkreipti Jūsų dėmesį į labai konkretų šios problemos aspektą. Ši nedidelė ir, matyt, labiausiai militarizuota teritorija Europoje (beje, joje dislokuota daugiausia puolamojo pobūdžio ginkluotė), kelia Lietuvai nepaprastai didelę grėsmę, ne tik dėl ten esančių tankų gausybės, bet ir sudaro galimybę labai pavojingam precedentui. Turu galvoje „koridorius” tarp Rusijos ir Kaliningrado srities per Lietuvos teritoriją, problemą, kurią eventualiai gali pareikalauti Rusija. Tokia galimybė, kuriai analogu laikytume Dancigo korioriusą, kelia Lietuvos teritoriją, problemą, kurią eventualiai gali pareikalauti Rusija. Tokia galimybė, kuriai analogu laikytume Dancigo korioriusą, kelia Lietuvos teritoriją, problemą, kurią eventualiai gali pareikalauti Rusija.

Paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę, vėl atstatytas ir pašventas Kaune per Vasario 16 dienos iškilmes 1989 metais.

Vytauto Butkaus nuotrauka

LIETUVOS ATGIMIMO RYTAS

Kovo Vienuoliktojai

*Sveika, laisva Kovo Vienuoliktoji,
Andai išaušus tarp klaidų pavojų!
Vasario tu Šešioliktosios sesė,
Kurios liks žaros amžiais neužgesė.*

*Sveiki jūs, laisvės vėliavos nešėjai,
Pro penkdešimtmečio angas praėjė!
Garbė jūs vadui, kurs ryžtingai žengė,
Jus vesdamas blavėjančion padangėn.*

*Dėkoki, tauta, laisvėn išvestoji,
Už ją, herojišku ryžtu atgautą,
Ir tiems, kurie gyvybę savo dėjo
Prie TV bokšto, smurtą nugalėję.*

*Vėl į laisvų tautų gretas įstojus,
Nesyk nuginiojus grėsmės pavojus,
Ramybės, šviesesnių dienų panūdus,
Vaikams Tu savo sėk gerovės grūdus.*

*Atminus praeities žaizdas skaudžiasias
Ir sielvartą, kurio širdy dar rasis,
Nepagalilės po tų šurpių verpetų
Aukščiausias Tau dangaus palaimos metul!*

Alfonsas Tyruolis

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

bo sritis, revizijai skirta. Blai- vesnis po kiek laiko ir įsten- gijantis iš daugelio kampų apžvelgti ir pasverti istorinį reiš- kinį žvilgsnis, tikimasi, galės pateikti jo interpretaciją, kuri bus artiau to, kaip iš tikrųjų buvo. Bet revizija irgi turi savo vilkaudobes – per dažnai žurnalistas ar istorikas turi savo paties, jau dabartinę agendą, todėl jis šitaip, o ne kitaip nori matyti praeities įvykius ir ben- druomeninius procesus.

Teigtume, kad aukščiausiai nuro- dytas Anatole Lieven žvilgsnis į Kovo vienuoliktoją (ir ne tik į ją, o iš tikro daugeliu atžvilgiu į visą mūsų tautos Atgimimo vyksmą) yra pavyzdys jau tiesiog primy- g-

jungdamas į savo įtakos sferą Baltijos valstybes (o tokių tenden- cijų yra, ypač jos akivaizdžios Lat- vijos atžvilgiu), arba Baltijos šalys (pirmiausia Lietuva, esan- ti geriausioje startinėje padėtyje) ištrūks iš nestabilumo zonos ir įšoks į paskutinį jau pajudėjusio traukinio vagoną, užsitikrindas sau saugią vietą „Vakarų eksprese”. Beje, įtikimiausia, kad Lietuvai reikalingas trauki- nys eis per Vyšegradą į Briuselį, o ne kuria kita kryptimi.

1993 metų pabaigoje ir 1994 metų pradžioje buvo svarbu užimti tam tikrą poziciją, nepalie- kančią jokių neaiškumų dėl Lie- tuvos geopolitinės orientacijos prioritetų ir tolimesnių planų. Tą Lietuvos vyriausybė ir padarė. Antra vertus, integracija į Vaka- rų valstybių politines, ekonomi- nes ir militarines struktūras yra evoliucinis procesas, truksiantis ne vienerius metus. „Partnerystės” programa gali tapti svarbiu etapu šiame procese. Jos neapi- brėžtumas taip pat turi dvi puses – tokioje situacijoje svarbu, koki konkretų turinį mes patys suteik- sim šiam projektui ir kaip efek- tyviai panaudosime prieš mus at- siveriančias galimybes. Turint prieš akis aiškų strateginį tikslą (pilna narystė NATO), dabar rei- kia ir tapti „aktyviu partneriu”.

Juo labiau, kad jau šiandien „partnerystė” prieš Lietuvą atveria labai plačią veiklos sritį. Ši sutartis leidžia gauti NATO pagalbą karinių pratybų, karinio budžeto ir ginkluotųjų pajėgų kūrimo klausimais. Lietuvai la- bai reikia NATO ekspertų pagal- bos savo oro erdvės, teritorinių vandenu kontrolėi, ryšių, kari- ninkų mokymo, net topografijos (Nukelta į 4 psl.)

tinės revizijos, kaip ji mūsų laikais praktikuojama daugelio žurnalistų, jeigu, ačiū Dievui, dar ne tiek daug istorikų.

Bet yra ir kitas polinkis į reviziją, kuris mus liečia artčiau. Tai noras, kad būtų pripažinti ir gal net išsaugoti tie „geri dalykai, kurie buvo tarybinio laikotarpio bus artiau to, kaip iš tikrųjų buvo. Bet revizija irgi turi savo vilkaudobes – per dažnai žurnalistas ar istorikas turi savo paties, jau dabartinę agendą, todėl jis šitaip, o ne kitaip nori matyti praeities įvykius ir ben- druomeninius procesus.

Teigtume, kad aukščiausiai nuro- dytas Anatole Lieven žvilgsnis į Kovo vienuoliktoją (ir ne tik į ją, o iš tikro daugeliu atžvilgiu į visą mūsų tautos Atgimimo vyksmą) yra pavyzdys jau tiesiog primy- g-

Taip, yra iš „tarybinio” laikotarpio saugotinių dalykų. Saugotinių visom įgėjom, visa šir- dim, visa savo esybe – sau ir atei- nančioms kartoms. Siūlytumėm šiuos:

– drąsą ir stiprybę tų mūsų žmonių, kurie nebijojo, kurie ėjo mirti – už savo tautos laisvę (pa- siskaitykime apie Panevėžio par- tizanų atvaizdus šiame *Draugo* kultūriname priede);
– kančią – nukankintųjų NKVD rūsiuose, išvežtųjų į Sibi- rą ir visų tų, kuriems jos buvo duota išgerti sklidiną taure;
– dorą ir išlaikytą švarą tų žmonių, kurie užmokėjo nepa- prastai didelę kainą, bet nesusi- tepė socialistinės santvarkos pu- rvių ir smarve (jie palidijo, kad tai, ką mes linke laikyti neima- noma, kai kuriame) – būtent jiems – buvo įmanoma);
– niekšybę tų, kurie ją vykdė (nereikia ją bandyti kelti ar kaip nors pabrėžti, bet ją ištrinti vis dėlto reikia atsisakyti);
– daugelio kitų, turbūt abso- lutiškos tautos daugumos, žmogiš- ką tragiką – likimo, neprašyto, nekviesto ir nepelnyto, sugniauž- ti, jie gyveno – jų ne tik negalima kaltinti, juos privalu gerbti;
– visų mūsų, sudėjus visus kartu (prijungiant ir mus, čia esančius, nors mes negalime ly- gintis su išvardintaisiais), išli- kimą per penkiasdešimt metų, kol laimingieji sulaukėme išauš- tant Kovo Vienuoliktosios.

O išlikus, visada yra ir ateitis – mūsų pačių rankose.

(a. il.)

Raimundo Katiliaus ir Leonido Dorfmano koncertai Illinois, Indiana ir Michigan

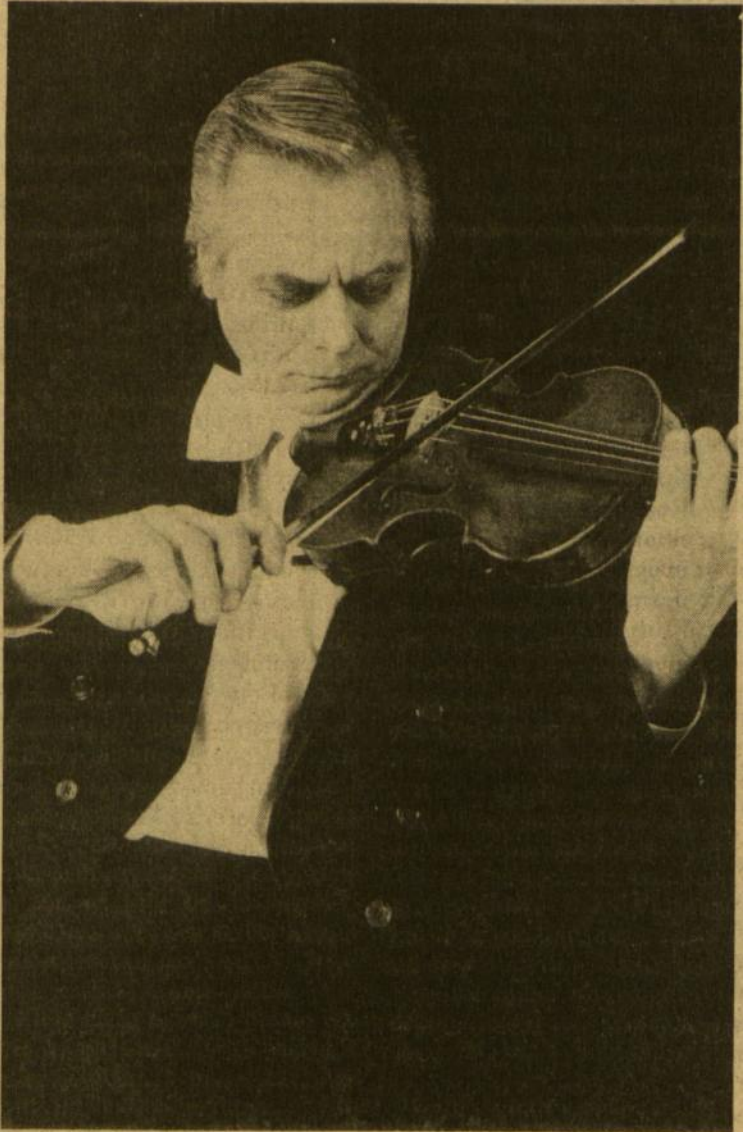
DALIA KUČENIENĖ

Kovo mėnuo tai smuikininko Raimundo Katiliaus ir pianisto Leonido Dorfmano koncertų mėnuo Amerikoje. Pats smuikininkas apibūdino jo koncertmeisterį taip: „Dorfmano pirmoji mokytoja buvo jo motina, M. K. Čiurlionio meno mokyklos pedagogė. 1981 metais jis įstojo į Vilniaus konservatoriją, kurią baigė 1986 metais. Tais pačiais išvyko gilinoti studijų į Maskvą, ten įstojo į aspirantūrą Čaikovskio muzikos konservatorijoje, mokėsi pas profesorių M. Voskresenskį. Nuo 1990 metų gyvena Vokietijoje, Frankfurt'e, kur toliau gilina muzikos srityje. Jis yra M. K. Čiurlionio pianistų konkurso laureatas, koncertavęs Lietuvoje, Rusijoje, Vokietijoje ir Italijoje. Nuo 1991 metų, gan pastoviai kartu koncertuojame”.

Nuo Raimundo Katiliaus pastarųjų gastrolių Amerikoje 1991 metais, jo gyvenimas teka tą pačią linkmę koncertų kūryje. Tebeprofesorijauja Vilniaus konservatorijoje, dabar vadinamoje Muzikos akademijoje, ir pastoviai važinėja į užsienį, dalindamas savo laiką tarp koncertų, pedagoginio darbo, ir ruošimo ateinančių kartų smuikininkų Lietuvai.

Katilius, baigęs M. K. Čiurlionio muzikos mokyklą įstojo į Vilniaus konservatoriją. Mokytojas Aleksandras Livontas anksti pastebėjo, kad mokinyš „jau susirgo muzika”. Maskvoje tęsė studijas Čaikovskio konservatorijoje, gildamas pas smuikininką Igorį Bezrodiną, ten baigė aspirantūrą. Tuoj po studijų laimėjo pirmas vietas keturiuose tarptautiniuose konkursuose: Helsinkyje, Montrealyje, Bratislavoje ir Belgrade.

Straipsnyje „Groja Raimundas Katilius” T. Sakalas rašė: „apšviestame scenos rate jis palieka jėgas, sveikata, gyvybingumą, lyg būtų gavęs teisę kalbėti paskutinį kartą, tarti paskutinius žodžius. Žino, kad čia neįmanoma apsimetinėti, vaidinti, pasislėpti už ko nors, apgauti, išsisukti. Čia esi toks koks esi. Tikras. Grojant pasikeičia R. Katiliaus veidas. Jis tartum pavirsta į kitą. Lyg nukrinta apsauginė oda: veidas pasidaro judrus, besimainantis, konvulsiškas, grojantysis, rodos, mato savo viziją — į kurią veržiasi, kurios siekia, viską užmiršdamas, viską atmesdamas, valinagai, fanatiškai, ekspresyviai eidamas į vieną pusę, į vieną tašką. Pirštai kabinais į grifą lyg į išsigelbėjimo medį. Jis negali žaisti kaip kiti — lengvai, gražiai, gracingai. Kitokia jo veikla: vis-

Raimundas Katilius

ka kloja, negaili savęs”. Tokį įvaizdį išgyvena beveik kiekvienas klausytojas, kartu su Katiliumi dalyvavęs jo koncertuose.

Šį kartą lietuviai menininkai atveža kelias programas, kuriose girdėsime: Grieg'o Sonata C-dur, Prokofiev'o Sonata f-moll, Franck'o Sonata A-dur, First'o Two by one, Vitali Chaconne, Brahms'o

Leonidas Dorfmanas

Scherzo, M. de Falla Suite Espanol, Barkausko Partita, Debussy Le Valse, Gershwin'o Two Preludes, Rossini-Tedesco Figaro ir Paganini Variacijos.

Lietuvių visuomenė yra nuosirdžia kviečiama dalyvauti šių dviejų lietuvių menininkų reprezentaciniuose koncertuose. Šiais koncertais norėta kiek įmanoma supažindinti amerikiečių publiką su mūsų giminės muzikais, simboliškai parodant, kad ne vien prašome iš Amerikos visokeriopos pagalbos, bet kartu galime ir šiam kraštui atsilyginti kultūrinėmis dovanomis. Todėl yra svarbu, kad pagal sąlygas parodytumėm, kad ir mes vertiname smuikininką Raimundą Katilių ir pianistą Leonidą Dorfmaną, kurie atvyks į Čikagą pirmą kovo savaitę ir koncertuos mūsų tarpe visą mėnesį.

Koncertai buvo suorganizuoti privačia iniciatyva, dėl platesnės informacijos galima kreiptis šiais telefonais: Fine Arts: E. Holenderis 616-756-2032 arba Dalia Kučienienė 312-434-0706.

Kovo 30 dieną Seklyčioje, 2713 West 71st Street, 6:30 v.v. bus rengiamas atsiveikinimas, iš-

leistuvių vakarienė, kurioje bus galima pabendrauti su išvykstančiais į Lietuvą menininkais.

Didžioji dalis koncertų yra rengiama amerikiečių publikai. Maršruto grafikoje pažymima vietovė ir duodamas telefonas norintiems platesnių informacijų: Kovo 10, 3 v. p.p. St. Joseph, Michigan 616-982-4623.

Kovo 11, 7 v. v. Museum of American Art 219-293-6660.

Kovo 12, 7:30 v. v. La Porte Symphony Orchestra 219-325-0666.

Kovo 13, 3 v. p.p. St. Joseph High School 616-982-4623.

Kovo 16, 7:30 v.v. North Lake Culture Centre 312-743-4477.

Kovo 19, 1 v. p.p. Harold Washington Auditorium 312-747-4999.

Kovo 19, 5 v. p.p. Tėvieskės bažnyčioje 312-776-4301.

Kovo 20, 2 v. p.p. Northern Indiana Arts Association 219-836-1839.

Kovo 22, 7 v. v. Rudolf Ganz Hall 312-341-3500.

Kovo 25, 7:30 v.v. Dailės muziejus Lemont'e — 708-257-2034.

Kovo 26 d. 7 v. v. Flynn Art Center 616-426-4199.

Kovo 30, 6:30 v.v. Išleistuvių vakarienė Seklyčioje 312-476-1680.

Vienamė pokalbyje Katilius priminė, kad smuikininkas Heifetz, būdamas trylikos metų, jau pasiekė virtuozinio tobulumo, apgailestaudamas, kad jis tik metų sulaukęs tik rimtai pradėjo dirbti. Nuo tada pastoviai smuikuoja kasdien apie aštuonias valandas išlaikyti techniką, paaiškindamas, kad tuo laiku kai smuikuojai, kitas tai daro, tapdamas geresniu virtuozu.

Paklaustas, kokia yra pagrindinė būtinybė, siekiant profesinės karjeros, Katilius atsakė „dabai!! Jei dirbsi, tai vis vien, anksčiau ar vėliau — turės būti matoma. Už gerą geru — toks gamtos dėsnis. Gali tuo metu būti bloga, bet įdėtas darbas nepašalins, atsismokėsi ir po dešimties metų. Kas lengvai pasiekta — pasiekti nebeįvertina, o kam sunku — ieško naujų kelių”.

Galima būtų išvardinti šimtus miestų ir šalių, kuriuose smuikininkas yra koncertavęs, cituoti tarptautinių recenzentų įvertinimus, suminėti simfoninius orkestrus ir garsiuosius dirigentus, su kuriais jam teko groti, bet ar tai atkreips visuomenės dėmesį ir užpildys salę? Katilius yra pasakęs, kad „laimėti publiką yra nelengva, nes reikia taip paveikti klausytoją, kad jis norėtų sugrįžti ne tik antrą, bet ir daugelį kartų, jausdamas, kad kiekvieną kartą suvokė kažką naujo”.

Vieni vadina Katilių lietuviškuoju Paganiniu, antri Heifetz'o įsikūnijimu, o mes lauksime šių dviejų menininkų koncertų, ku-

rybė”. Ir ten pat — „Visi lietuviai yra tautos vaikai, tarp savęs broliai”.

Partinės rietenos, nepagrįsti kaltinimai, valdžios troškuly, egoizmas gali pradžiai tai, ką taip sunkiai atkūrėme — Lietuvos Valstybę. Užsienio politikoje turi skambėti jungtinis vieningas lietuvių politikos balsas — tai yra aksioma.

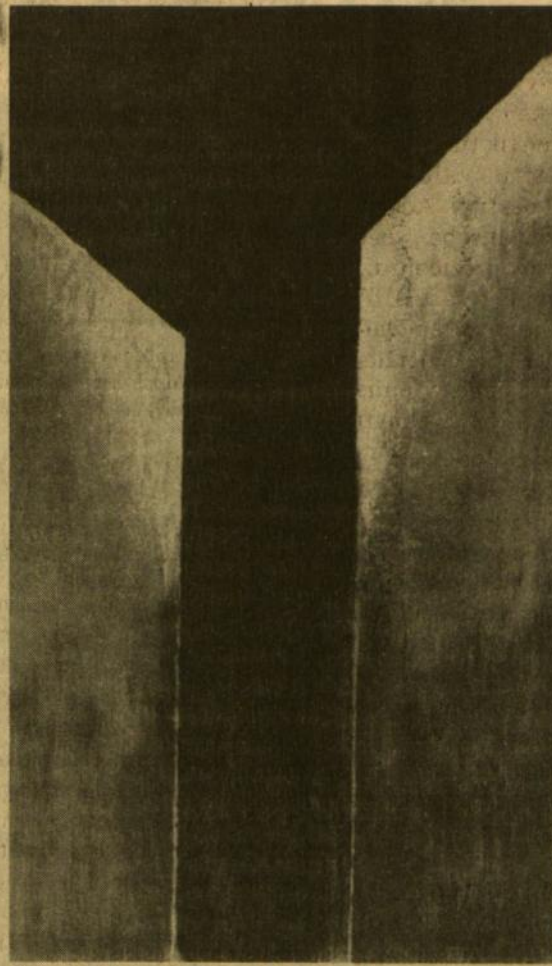
Tas vieningas lietuvių politikos balsas turi skambėti ir kartu su išeivija Lietuvos valstybės saugumo klausimais. Esame viena tauta, tad viduje pjaukimės vieni su kitais į sveikata, bet to neišnešime iš savo kiemo. Ar ne laikas sumažinti vieni kitiems per aukštus reikalavimus? Argi ne laikas pagarbiau žiūrėti vieni į kitus ir atleisti nuodėmes, be kurių nėra vienas nesame?

Abiejų tautos dalių ryšiuose, santykiuose, bendravime reikalinga kuo daugiau objektyvesnės, nepakvipusios partinė polemika, informacijos. Reikėtų abipusiai pasistengti kokiomis nors sutelktomis pajėgomis likviduoti dar tebeklestinčius visiška nieko nepagrįstus mitus: kad Lietuvo-

je ignoruojama išeivija, o Lietuvoje — kad išeivija, gavusi pilietybę, tuoju pat šimtais tūkstančių urmu sugrįš į Lietuvą ir viską, kas tik gero yra, sau susiglemš, vietiniam nieko nepalikdama ir jų interesus nepaisydama. Lietuvos laikyme, Lietuvos laisvės bylos kėlime ir kitose srityse išeivija yra per daug nusipelnusi, kad Lietuvos vyriausybė neignoruo, o kuo daugiau konsultuotųsi su išeivijos organizacijų vadovybėmis visais klausimais, kurie liečia arba gali paliesti išeivijos interesus, ir nebedaryti skubotų sprendimų arba nepriimti neapgalvotų įstatymų, kurie vėl gali kelti nesupratimus, kurie išeivijoje gali būti suprasti kaip eilinis jos interesų nepaisymas.

Abi pusės galėtų skirti dar dienas dėsnių mainų ir ryšių kultūros bei mokslo srityse, kurie ne tik buvo ir yra mažiausiai komplikuoti, bet ir greičiausiai duoda rezultatus tautos intelektualiniam augimui.

JAV lietuvių spaudoje pasirodė vertingų pasiūlymų, jog išeivijos organizacijoms nebūtų naudinga (Lietuvoje dažnai keičiantis val-

Stasys Baltakis. Mišri technika.

Naujos kartos lietuvių dailininkų paroda Čikagoje

Kovo 11 dieną Čiurlionio meno galerijoje Čikagoje, atvers duris nauja paroda. Neatsitiktinai atidarymas sutampa su Nepriklausomybės švente. Šios ekspozicijos rengėjų tikslas buvo iš įvairių JAV kampelių pakviesti dailininkus bendrai parodai, neskelbiant jos temos, patiems menininkams paliekant spręsti apie jų kūrinių kokybę ir darbo profesionalumą.

Tai pirmoji paroda, sukvietusi dešimties penkiolikos metų laikotarpio iš Lietuvos atvykusius gy-

Girmantas Ragus. Naturmortas su obuoliais, 1986. Aliejus, kartonas.

riuose tarsi per muzikos vitražus sklis naujos spalvos, švytinčios naujais garsais, susietais ne su šiuo pasauliu, bet su dvasine erdve.

venti į Ameriką dailininkus. Dauguma iš jų — jauni žmonės, paties kūrybingiausio amžiaus, kuriuos Amerika pasitiko toli gražu neišskęstom rankom, todėl malonu matyti, kad buitės rūpestiai palieka erdvės kūrybinės mintims ir jų realizacijai. Menininkai, dalyvaujantys parodoje, gyvena skirtingose valstijose ir miestuose, tačiau dauguma jų susibūrė menų mekoje — New York'e, nemažai — Los Angeles ir Čikagoje. Beveik visi yra baigę Vilniaus Dailės akademiją, todėl mokykla yra ta pati, tuo labiau, kad dailininkai yra panašaus amžiaus. Tačiau savarankiškas kūrybinis kelias, įtakos ir idėjos, kurių sėmėsi jau gyven-

dami čia, Amerikoje, darbai ir mokslas, atvėrė kelius naujai kūrėjų meninei saviraiškai.

Dailininkams nebuvo uždėti jokie varžtai, pasirenkant techniką, todėl į parodą atsiųsti įvairūs darbai: tapybos, grafikos, akvarelės, akrilio, mišrios technikos, fotografijos, tekstilės, keramikos, medžio ir t.t. Paroda bus gal kiek eklektiška, nes nors išsilavinimas panašus, menininkai turi skirtingus profesinius igūdžius, ir tai matyti kūriniuose, kiek jie yra diletantiški, kiek profesionalūs. Tačiau parodos tikslas yra sutelkti visus kuriančius ir norinčius dalyvauti šioje ekspozicijoje menininkus ir parodyti, kad egzistuoja naujas reiškinys lietuvių padangėje — nemaža grupė dailininkų, bandančių nusistiekti takus savo gyvenimui ne tik amerikiečių tarpe, bet ir pasibelsti į ankstesniosios Amerikos lietuvių kartos duris.

Parodos atidarymas bus ateinantį penktadienį, kovo 11 dieną, 7 v.v.

Nora Aušrienė

Virginija Šiaučionaitė. Sea World II, 1993. Mišri technika, 29,5 x 46,5 cm.

Valstybės reikšmė tautai

(Atkelta iš 3 psl.)

ir karinės terminologijos srityse. Lietuvos kariuomenės, atitinkančios NATO standartus, kūrimas galėtų prasidėti nuo Baltijos taikos palaikymo bataliono, kuris, tinkamai apmokytas ir apginkluotas, galėtų dalyvauti bendrose pratybose su NATO, o taip pat ir Jungtinių Tautų operacijose.

Svarbūs Lietuvai yra geri santykiai su Rusija. Didelių kliūčių pagerinimui šiandien ir nebūtu, jei neimperinės jėgos nekeltų revanšo šūkių. Aišku viena, kuo demokratiškesnė bus Rusija, tuo stabilesnė Lietuvos padėtis.

Daug kas priklauso ir nuo JAV politikos, nuo jos dėmesio Europai; jos Rytams, taigi ir mums. Vienaip ar kitaip sumuojant, aišku — 1993 metais Lietuvos valstybės savo užsienio politikos orientacijoje ryžtingai atsisuko veidu į Vakarus.

5. Vienybė vardan Laisvės

Kad nepatektume į nelaime, kaip 1940 metais, Lietuvai reikia vesti ne tik efektyvią bei pragmatiską užsienio politiką, bet ir konsoliduotą viduje. Lietuva niekada netaps NATO nariu, jei turės konfliktinių situacijų su kaimynais arba jei jos vidinė padėtis nebus stabili ir ji nuolat balansuos ant politinės krizės ribos. Mūsų valstybės interesai šiandien įsakmiai reikalauja, kad visos politinės jėgos, suinteresuotos Nepriklausomybės įtvirtinimu, mobilizuotų savo intelektualinį potencialą ir gyvybiškai svarbiais tautai bei valstybei klausimais ieškotų konsensuso, o ne eitų krizės gilimo keliu.

1990 metų Kovo 11 dienos Aktas, kaip ir 1918 metų Vasario 16 dienos Aktas, buvo Lietuvos piliečių valios įvykdymas. Jis rado ypatingai džiaugsmingas kelių šimtų tūkstančių buvusių tremtinių Sibire ir jų artimųjų

šypsenas, kone šimto tūkstančių buvusių rezistencijos dalyvių, politinių kalinių, kitaip nukentėjusių, represuotų, persekiotų, netekusių visko — viltingas akis. Pirmaisiais aktais pradėta atkurti teisę ir teisybę, padaryta pradžia naujai pilietinei visuomenei, kurioje galėtų normaliai gyventi ir kurti visų kažkada taip supriešintų visuomenės sluoksnių nariai. Politinė konfrontacija, skaudūs, neretai nepagrįsti abipusiai ar vienpusiškai kaltinimai šiandien neduoda nieko gero. Kaip tik dabar vis priartėja savoji, šio laikotarpio kunigo Juozo Tumo-Vaižganto, kažkada pasipiktinusio barniais ir maždaug taip sušukusio: — Pataikūnai, parsidavėliai, skundikai, latrai ir svolčiai tie lietuviai, bet — mano broliai!

Galų gale nederėtų užmiršti ir 1949 metų Lietuvių Chartos 11 straipsnio — „Tautinis solidarumas yra aukščiausioji tautinė do-

rybė”. Ir ten pat — „Visi lietuviai yra tautos vaikai, tarp savęs broliai”.

Partinės rietenos, nepagrįsti kaltinimai, valdžios troškuly, egoizmas gali pradžiai tai, ką taip sunkiai atkūrėme — Lietuvos Valstybę. Užsienio politikoje turi skambėti jungtinis vieningas lietuvių politikos balsas — tai yra aksioma.

Tas vieningas lietuvių politikos balsas turi skambėti ir kartu su išeivija Lietuvos valstybės saugumo klausimais. Esame viena tauta, tad viduje pjaukimės vieni su kitais į sveikata, bet to neišnešime iš savo kiemo. Ar ne laikas sumažinti vieni kitiems per aukštus reikalavimus? Argi ne laikas pagarbiau žiūrėti vieni į kitus ir atleisti nuodėmes, be kurių nėra vienas nesame?

Abiejų tautos dalių ryšiuose, santykiuose, bendravime reikalinga kuo daugiau objektyvesnės, nepakvipusios partinė polemika, informacijos. Reikėtų abipusiai pasistengti kokiomis nors sutelktomis pajėgomis likviduoti dar tebeklestinčius visiška nieko nepagrįstus mitus: kad Lietuvo-

je ignoruojama išeivija, o Lietuvoje — kad išeivija, gavusi pilietybę, tuoju pat šimtais tūkstančių urmu sugrįš į Lietuvą ir viską, kas tik gero yra, sau susiglemš, vietiniam nieko nepalikdama ir jų interesus nepaisydama. Lietuvos laikyme, Lietuvos laisvės bylos kėlime ir kitose srityse išeivija yra per daug nusipelnusi, kad Lietuvos vyriausybė neignoruo, o kuo daugiau konsultuotųsi su išeivijos organizacijų vadovybėmis visais klausimais, kurie liečia arba gali paliesti išeivijos interesus, ir nebedaryti skubotų sprendimų arba nepriimti neapgalvotų įstatymų, kurie vėl gali kelti nesupratimus, kurie išeivijoje gali būti suprasti kaip eilinis jos interesų nepaisymas.

Abi pusės galėtų skirti dar dienas dėsnių mainų ir ryšių kultūros bei mokslo srityse, kurie ne tik buvo ir yra mažiausiai komplikuoti, bet ir greičiausiai duoda rezultatus tautos intelektualiniam augimui.

JAV lietuvių spaudoje pasirodė vertingų pasiūlymų, jog išeivijos organizacijoms nebūtų naudinga (Lietuvoje dažnai keičiantis val-

džioms) susieti save su viena ar kita Lietuvos politine jėga — tai gali daryti ir daro politinės rūpes. Tačiau išeivijai nereikėtų nusiraminti Lietuvos saugumo problematikos klausimu ir laikyti paraką sausą — jei Lietuvos Nepriklausomybei kiltų pavojus — išeivija, suprantama, neturėtų tylėti, o veikti visomis jai prieinamomis priemonėmis. Tuo tarpu nuo vidaus politinės raidos krizių ar vidinių politinių grėsmių Lietuva turi apsaugoti pati.

Tardamiesi, diskutuodami, geriau susipažindami, greitai įveiksim visus konfliktus, nesupratusime ir abipusius nežinojimus. Su visomis JAV lietuvių organizacijomis, kaip ir rekomenduota valstybės Prezidento ir vyriausybės, palaikau ir ateityje palaikysiu geras bendradarbiavimo ryšius, nei vienos iš jų specialiai neišskirdamas, nes visos jos man, kaip Lietuvos atstovui, yra mielos ir brangios. Nei vienas iš jų nesiruošiu patarinėti kaip ir ką veikti, nes lietuvių ir Lietuvos valstybės labui dirba ir ambasada, ir išeivija. Čia ir slėpi mūsų vienybė. Galiausiai pažy-

mėsiu, kad į politinius išeivijos skirtumus, kaip ir Lietuvos, nei aš asmeniškai, nei ambasados nariai, nekreipiame ir nekreipsime dėmesio, nes visų pirma — mes visi esame nepartiniai, o antra, visos išeivijos ir Lietuvos politinės partijos mums, kaip Respublikos piliečiams, yra vienodai brangios ir savos, nes jos yra Lietuvos. Kaip lietuvis kalbuosi ir kalbėsiu su kiekvienu vietos lietuviu, kiekvienam iš jų atviros ambasados durys, nes tai mūsų bendra ambasada.

Šiandien neįmanoma net pagalvoti, jei turėdama tokią skaudžią istorinę patirtį, Tauta nieko nebūtų iš jos pasimokiusi. Dar turime laiko vienybei. Dar turime laiko proto balsui sustiprėti. Dar turime jėgų asmeninių ambicijų užslopinimui. Dar turime jėgų Laisvei, Demokratijai, Kūrybai! Dar turime optimizmo! Gyvuok tad tauta, triskart istorijoje sukūrusi ir atkūrusi savo Valstybę. Gyvuok Lietuva, Nepriklausoma Lietuvos Respublika, laisvė ir klestėjime!

Šiandien, rytoj, šimtmečius ir per amžius!